

Тема 1.4

Ціннісні орієнтири — основа життєвого вибору та успішної самореалізації особистості

Тема присвячена особистості, яка вміє реалізувати власні життєві плани і при цьому бути корисною суспільству. Ви отримаєте уявлення про різноманітні життєві орієнтири людини, зрозумієте, як формується ціннісна матриця і чому вона стає визначальною під час ідентифікації особистості, налагодження відносин з іншими людьми.

Ключові здобутки
у вивченні теми

3D

Досліджуємо, яку роль в житті людини та соціуму відіграють суспільні цінності.

Розуміємо, що поза суспільством людина не зможе стати особистістю, самовизначитися та самореалізуватися.

Діємо, укладаючи перелік власних цінностей, а також ціннісних пріоритетів у ракурсі демократії та прав людини.

”

Треба визначити, що процвітання та щастя можна досягнути тільки завдяки чесній праці. Людські біди значною мірою є наслідком спроб зійти з цього природного шляху. У мене не має інших пропозицій, крім прийняти в усій повноті цей принцип природи.

Генрі Форд

Я твердо вірю в правила компенсації. Справжні нагороди завжди йдуть за працями та жертвами (про свої досягнення). Я думаю, що немає ніякого глибшого почуття, яке може таїтись в людському серці, як почуття винахідника, коли він бачить, що його ідеї реалізовані.

Нікола Тесла

Цінності не терплять абстрактного обговорення. Будь-яка цінність мусить мати дуже конкретне наповнення у конкретній ситуації. Звісно, на абстрактному рівні можна підтвердити: чесність — так, це прекрасно, це цінно! Однак, знаєте, правду ж кажуть — часом краще змовчати. Відтак у кожній окремій ситуації ми щоразу постаємо перед вибором: «Що є цінністю? Яке вирішення було б кращим?» Реалії завжди складніші і заплутаніші за теорії.

Юрій Андрухович

Обговорюємо

Які цінності є важливими для самореалізації людини, на думку відомих успішних людей?

Яку роль відіграють цінності у демократичній державі?

Модуль 1.

Що таке цінності та як їх обирати й оберігати?

У різних життєвих ситуаціях одні з нас ставлять на перше місце сім'ю, інші не уявляють власного благополуччя без кар'єрного росту, треті — віддають перевагу особистим інтересам, захопленням. Всі ці блага досягаються людиною завдяки наявній ієрархії цінностей, яка визначає, які з них є пріоритетними. Цінності — це мірило людського щастя. Для кожного з нас життєві цінності є орієнтиром у різних видах діяльності. Вони сприяють особистісному зростанню, досягненню задоволення у житті, розвитку творчого мислення тощо.

Загалом, життєві цінності — це цілі та пріоритети, які, керуючи життям людини, визначають його сутність. Усвідомлений вибір людини завжди ґрунтується на ціннісній основі.

Розглядаємо і обговорюємо

Життєві цінності

- Ознайомтеся з наведеними нижче життєвими цінностями людини.
- Оберіть, на Вашу думку, три найбільш важливі цінності.
- Обговоріть зі своїми однокласниками три цінності, які стали найбільш популярними у класі, та три цінності, які здобули найменше голосів або взагалі не були обрані. Чому, на вашу думку, трапилася така ситуація?
- Доповніть перелік.

Модуль 2.

Чому успішна самореалізація особистості залежить від ціннісних суспільних орієнтирів

■ **Цінності** — це особистісна та соціально-культурна значимість для людини певних категорій, процесів та явищ. Це те, в що ми віримо і до чого прагнемо. Це наші переконання.

■ **Загальнолюдські цінності** у демократичному суспільстві — це сукупність універсальних моральних стандартів, а саме: свобода, гідність, рівність, справедливість, довіра, толерантність, права людини, солідарність та ін.

Аналізуємо ситуацію

У процесі самовизначення кожна людина формує власні життєві орієнтири, які базуються на цінностях, які визнані суспільством та державою. Сконструйована людиною ціннісна матриця стає для неї визначальною у процесі ідентифікації, налагодження суспільних відносин та здійснення соціальних практик. Реалізація людиною власного потенціалу, успішне застосування набутих знань і навичок в значущих для неї сферах діяльності — незмінна складова щасливого життя особистості. Руйнацію усталеної системи цінностей деякі люди сприймають як втрату сенсу власного життя.

Як правило, розрізняють: індивідуальні цінності (такі, що важливі для конкретного індивіда); **групові** (які мають значення у життєдіяльності колективу); та інтегруючі, визначальні — **загальнолюдські**. Хоча така класифікація є дуже умовною, оскільки окремі цінності у певних ситуаціях можуть набувати іншого виміру.

Цінності нової України

«Сьогодні нам потрібні спільні ціннісні орієнтири, що зможуть об'єднати й повести українське суспільство вперед, разом, долаючи економічні й соціальні виклики». Саме такою була ідея організаторів проекту «Цінності нової України» (2015 р.), котрий полягав у визначенні найважливіших соціокультурних цінностей, що консолідують Україну та мотивують її рухатися вперед. У межах цієї суспільної ініціативи здійснювався пошук відповідей на згадане запитання, що передбачало залучення експертів-науківців/експерток-науковиць, істориків/історикинь, соціологів/соціологинь, психологів/психологинь, лідерів/лідерок думок та фахівців/фахівчинь із питань ідентичності.

Свобода.

Україна має бути територією свободи. Ми йдемо шляхом самоорганізації, десакралізації влади, сервісної держави, створення правил, котрі буде прийнято виконавцями. Робимо ставку на культуру злагоди. Просто примуси та заборони не підходять. Закони повинні бути справедливими в розумінні тих, кого вони стосуються.

Свобода означає відповідальність. Кожен має взяти відповідальність за своє життя, свою сім'ю і своє оточення на себе. Де усвідомлена відповідальність, там і гідність. Основою нашого буття має стати повага до себе і до інших.

Солідарність.

В Україні й надалі співіснуватимуть різні соціокультурні групи, різні ідентичності. У різноманітності — наша сила. Нас об'єднає спільна національна свідомість, спільні цінності. Всі громадяни/громадянки України знатимуть

Тема 1.4 Ціннісні орієнтири — основа життєвого вибору та успішної самореалізації особистості

співпраці, взаємопідтримки між різними групами, самовіддачі заради братерства, суспільної довіри. Ми різні, але хочемо бути разом. Недалеке минуле нас роз'єднує, але майбутнє об'єднує.

Україна продовжуватиме шлях толерантної й миролюбної країни, для якої важливим є добросусідство. Але для українців/українок завжди будуть близькими мужність, захист. Ніхто не має права нам загрозувати, ми боронитимемо свою землю. Славне минуле, наш пантеон героїв-захисників/героїнь-захисниць дає нам гордість.

Економічне процвітання.

Визнання отримає чесна праця, успіх, реалізація, продуктивність, професіоналізм і, як результат, чесний добробут. Ми повинні розвивати індивідуальне підприємництво й разом працювати на підвищення якості життя.

Ми будемо суб'єктом спільноти розвинутих країн і повноцінним учасником світового розподілу праці. Для цього робитимемо ставку на технології, інновації, знання. Нам мало бути сировинною країною, Україна продаватиме продукт із доданою вартістю.

Дискусія

Проаналізуйте наведений експертами перелік найважливіших соціокультурних цінностей, що сприяють консолідації українців/українок.

Віднайдіть у тексті аргументи, які, на вашу думку, є найбільш важливими для сучасної України.

Які цінності ви б додали до переліку? Обґрунтуйте.

Чому, на вашу думку, широка суспільна дискусія про консолідуючі та мотивуючі ціннісні орієнтири України набула особливої актуальності у 2014–2015 роках?

Модуль 3.

На шляху становлення та самореалізації особистості

■ **Самореалізація особистості** — це особливий процес взаємодії зі світом, який здійснюється за допомогою творчого саморозкриття, реалізації потенційних можливостей, здібностей і талантів. Це потреба людини бути почутою, зрозумілою і прийнятою суспільством.

Кожен із нас має потребу реалізувати власні здібності і знання. З огляду на це, особистість прагне відшукати своє місце у суспільстві, обрати професію, яка б відповідала її зацікавленням та потребам. Самореалізація починається з визначення мети, того, до чого вона прагне.

Людина може зосереджуватися на отриманні якісної освіти, кар'єрному зростанні, здобутті слави і визнання тощо, однак у досягненні своїх цілей вона має керуватися загальноприйнятими ціннісними орієнтирами.

Обговорюємо

Запишіть та проаналізуйте свої життєві цілі. Укладіть їх за певним порядком:

Цілі мають бути:

позитивними;

чіткими;

особистими.

Тема 1.4 Ціннісні орієнтири — основа життєвого вибору та успішної самореалізації особистості

Розподіліть свої цілі відповідно до зазначених у таблиці часових проміжків.

Короткострокові (декілька місяців – рік)	Середньострокові (1 рік – 5 років)	Довгострокові (10–15 років)

Цілі досягаються не відразу. Оберіть із власного переліку найбільш актуальну для себе ціль і спробуйте:

- /// визначити конкретні кроки для досягнення мети;
- /// передбачити можливі ризики;
- /// прорахувати необхідні ресурси;
- /// уявити коло людей, до яких можна звернутися за порадою, попросити допомоги.

Поміркуйте, які ще знання, уміння, навички потрібні людині, щоб реалізувати себе в житті?

Складіть власний «Рецепт успіху», поклавши у його основу ті ціннісні категорії, які вам найбільше імпонують.

■ **Соціальна мобільність** — соціальні переміщення, що супроводжуються зміною соціального статусу індивіда або групи.

Сучасне суспільство змінюється швидкими темпами, що впливає на життя людини. Люди перебувають у безперервному русі через здобуття освіти, шлюб, втрату чи набуття права власності, перехід на нову роботу, опанування нової спеціальності, професії тощо. Суспільство постійно розвивається, змінюється його структура, змінюються ідентичності людини, її цінності та цілі.

Соціальна мобільність, з одного боку, розширює можливості людині реалізувати свої здібності, схильності, можливості. З іншого ж, соціальну мобільність можна вважати певним викликом та ризиком для самореалізації людини. Самореалізація особистості в умовах соціальної мобільності залежить від спрямованості людини до **адаптації** та **креативності**, здатності активно пристосовуватись до природного простору, мінливого соціуму та величезного потоку інформації.

**Розглядаємо
та обговорюємо**

Поміркуйте над значенням поняття «самовираження».
У який спосіб воно може проявлятися?

Громадянська реклама

«Самовираження — це потреба, бажання стати більшим, ніж ти є, стати усім на що ти спроможний».

Абрагам Маслоу, американський психолог

Тема 1.4 Ціннісні орієнтири — основа життєвого вибору та успішної самореалізації особистості

Дискусія

Розгляньте інфографіку (завантажте зображення за допомогою QR-кода), що відображає топ-10 найбільш престижних професій в Україні (Міністерство освіти і науки України, 2017 р.).

Відшукайте, чи є серед них професія, яку Ви мрієте обрати?

Визначте, які професії популярні серед випускників і стали затребуваними у суспільстві.

У яких професіях ціннісні характеристики спеціаліста є особливо важливими?

«Слід мати якісь ясні, чисті принципи поведінки. Треба вибрати для себе певний спосіб, розуміти, що важливе для вас і чого ви хочете досягнути. Треба мати власну візію і ясне бачення. Треба бути чесним, говорити правду. І лише правду. Якщо не виходить, то треба просто уникати казати правду (хоча це буває боляче), але ніколи не брехати, не казати неправду. Треба вміти давати натхнення іншим, вміти їх запалити і мобілізувати».

Богдан Гаврилишин, український громадський діяч, економіст

«Довіра – це побічний продукт соціального капіталу. Це здатність людей співпрацювати один з одним. Довіра заснована на тому, що люди поділяють одні й ті ж самі цінності. Якщо люди не довіряють один одному, то така політична спільнота і сама держава може розвалитися».

Френсіс Фукуяма американський філософ, політичний економіст і публіцист японського походження, професор Стенфордського університету

«Утвердження демократії залежить від глибоко вкорінених ціннісних орієнтацій народу загалом. Ця орієнтація спонукає людей вимагати свободи і “зворотного зв’язку” з боку влади — підкріпляти слова діями, що мають забезпечити такий результат. Справжня демократія — не механізм, який достатньо завести, щоби він працював автоматично. Її дієздатність залежить від народу».

Роналд Інглгарт, Крістіан Вельцель, автори книги «Модернізація. Культурні зміни і демократія»

Застосовуємо набуті знання та досвід

Об’єднайтеся у групи та проаналізуйте висловлювання відомих людей. Укладіть перелік цінностей, які, на вашу думку, повинні бути притаманні молодим українцям для побудови демократичної України.

Чи погоджуєтесь ви з твердженням Богдана Гаврилишина про те, що чесність є засадничою умовою досягнення особистого блага?

На вашу думку, наскільки важливою є довіра у нашому житті? Чи часто ви вибудовуєте свої взаємини з іншими на основі довіри? У яких випадках це стає можливим?

Як ви розумієте вислів Роналда Інглгарта та Крістіана Вельцеля про роль ціннісних орієнтацій суспільства в утвердженні демократії?